

DZIAŁALNOŚĆ CHARYTATYWNA ŻEŃSKICH ZGROMADZEŃ ZAKONNYCH W DIECEZJI STANISŁAWOWSKIEJ W LATACH 1896–1946

Iryna Stasiuk

Uniwersytet Przykarpacki w Iwano-Frankiwsku

ABSTRACT

CHARITABLE ACTIVITY OF RELIGIOUS CONGREGATIONS IN STANISLAV DIOCESE IN 1896-1946

The article presents charitable activity of female religious congregations at the territory of Stanislav diocese. A careful study of archival documentation and historiographical materials allowed the author to establish that in the years 1896–1946 nuns founded a considerable number of orphanages, nursing homes for the elderly and people with disabilities. All the necessary care was provided by the nuns themselves.

Keywords: The Greek Catholic Church, Women's Congregation, Convent, Stanislav diocese, Charity

Słowa kluczowe: Cerkiew greckokatolicka, zakony żeńskie, klasztor, diecezja stanisławowska, działalność charytatywna

W ciągu wieków opieka nad wynędzniałymi warstwami społeczeństwa była obowiązkiem Kościoła, który odgrywał rolę nie tylko duchowego przewodnika ludzkości. Organizacje religijne tworzyły i utrzymywały zakłady szkolne i wychowawcze, zajmowały się pracą społeczno-pedagogiczną z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. Analiza statutów towarzystw religijnych i wspólnot zakonnych pozwala stwierdzić, że dobroczynność była celem i zadaniem większości zgromadzeń zakonnych. Ukraińska Cerkiew greckokatolicka na czele z metropolitą Andrzejem Szeptyckim (1865–1944) na początku XX wieku nie tylko występowała jako inicjator współpracy zgromadzeń zakonnych ze świeckimi organizacjami dobroczynnymi, ale także tworzyła pod egidą zakonników greckokatolickich własne zakłady opieki i przytułki dla bezdomnych, niedołączonych osób w podeszłym wieku. Sieroctwo, zwłaszcza sieroctwo społeczne, jako najniebezpieczniejszy przejaw tego zjawiska, rozszerzyło się na terytorium Galicji na początku XX wieku. Główną przyczyną tego stanu rzeczy były konse-

kwencje I wojny światowej (1914–1918), które doprowadziły do osierocenia tysięcy dzieci.

Cerkiew greckokatolicka, która stawiała się w roli obrońcy ukraińskiej ludności Galicji, odpowiedziała na palące wyzwania społeczne początku XX wieku. W celu organizacji budynków sierocińców i zakładów wychowawczych metropolita tworzył żeńskie zgromadzenia zakonne, których „charyzmaty”, czyli cel założenia zgodnie ze statutem, jasno odpowiadały danej potrzebie. W granicach diecezji stanisławowskiej w badanym okresie działalność dobroczynną rozwinęły: żeński Zakon Świętego Bazylego Wielkiego (siostry bazylianek, których prerogatywą pozostała oświata), Zgromadzenie Sióstr Służebnic Niepokalanej Panny Marii, Siostry Niosące Woności, belgijskie Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia Świętego Wincentego à Paulo.

Siostry służebnice prowadziły aktywną działalność w sferze nauczania przedszkolnego, organizowały szeroko zakrojoną działalność opiekuńczą wśród ludności. Zgromadzenie to zostało zorganizowane w końcu XIX wieku na ziemi lwowskiej z pomocą ojca Cyryla Sieleckiego (1835–1918). Mniszki żyły według swojej konstytucji, w której za jedno z priorytetowych zadań uznano utrzymanie ochronek (były to prototypy przedszkoli), troskę nad sierotami, ubogimi i chorymi. Cel założenia tej wspólnoty zakonnej, wskazany w statucie, od razu określił zakres działalności sióstr: „tworzyć ochronki dla małych dzieci ze wsi, we wsi chorych i ubogich doglądać [...] z ludźmi ze wsi trudzić się i pracować”¹.

Siostry służebnice rozpoczęły swoją działalność w Galicji w 1892 roku. Już na początku XX wieku liczba mniszek wynosiła 137. Mieszkały one w 19 domach zakonnych. Każdego dnia w zakładach przy tych domach zbierały się dzieci w wieku przedszkolnym, których liczebność w pewnych miejscach dochodziła do 40–50 i więcej osób. Głównym zadaniem sióstr służebnic było wychowanie dzieci pod względem moralnym i narodowym oraz zabezpieczenie właściwych warunków sanitarno-higienicznych w celu utrzymania wychowanków².

Na terytorium diecezji stanisławowskiej zakonnice zjawiały się w 1896 roku, organizując ochronki we wsiach Samołuśki, Cygany i Monastyrskie³. W 1898 roku do tej listy dołączył dom we wsi Pasieczna, założony przez duchownego z wiejskiej cerkwi księdza Emiliana Androchowycza⁴. Według stanu na 1906 rok, zgodnie z danymi schematyzmu, w eparchii istniało już 10 domów⁵. Ta liczba stale się zmieniała, ponieważ domy sióstr nie były stałymi klasztorami. Powstawały one w wio-

¹ Державний архів Львівської області (dalej: ДАЛО), ф. 358: Шептицький Андрей. Граф, митрополит галицький Греко-католицької церкви, Архiepіскоп Львівський, Єпископ Кам'янець-Подільський, культурний і церковний діяч, меценат, дійсний член НТШ 1865–1944, оп. 2, спр. 405, арк. 2.

² Ibidem, ф. 684: Протоігуменат монастирів Чину св. Василя Великого, м. Львів 1772–1946 pp., оп. 1, спр. 3309, арк. 1.

³ *Шематизм всего клира греко-католицької єпархії Станиславівської на рік 1897*, Станиславів 1897, s. 185.

⁴ *Шематизм всего клира греко-католицької єпархії Станиславівської на рік 1898*, Станиславів 1898, s. 182.

⁵ *Шематизм всего клира греко-католицької єпархії Станиславівської на рік 1906*, Станиславів 1906, s. 183.

skach w zależności od potrzeby prowadzenia ochronek, także liczba przebywających w nich zakonnice stale się zmieniała. Stałą liczbę domów możemy ustalić według dokumentów z 1945 roku, wynosiła ona wówczas 18, z których 4 znajdowały się w Stanisławowie⁶. Największymi ośrodkami dobroczynnymi siostr służebnic były przytułki i ochronki we wsi Grabowce (ochronka dla dzieci działała od 1930 r.), dwa domy w mieście Horodenka (w jednym z nich w 1905 r. zorganizowano przytułek, w którym w 1930 r. znajdowało się 14 dzieci, w innym w 1926 r. działała ochronka dla 40 dzieci), we wsi Delatyn (ochronka dla dzieci działała od 1927 r.), w Kołomyi (od 1908 r. przytułek dla dzieci-sierot w wieku przedszkolnym, w którym wg stanu na 1930 r. utrzymywało się 23 dzieci), w mieście Kosowie (przytułek dziecięcy działał od 1932 r.), we wsi Mikuliczyn (przytułek dziecięcy od 1906 r.), w Nadwórnej (przytułek działał od 1929 r.), w Stanisławowie (cztery ośrodki siostr)⁷.

W Stanisławowie istniał scentralizowany dom prowincjonalny zgromadzenia, a także trzy budynki filialne, którymi opiekowały się siostry. Od 1907 roku przy klasztorze przy ulicy Kazimierzowskiej 94 (współcześnie – ul. Hetmana Mazepy) działała jedna z największych ochronek zakonnic. Przełożoną domu była siostra Teofila (Tekla) Dudrak. Wraz z zwiększeniem się liczebności wychowanków został otwarty jeszcze jeden dom w wiosce Kniahynin (podmiejska wieś Kniahynin dziś nie istnieje, pozostała tylko ulica Kniahynin w granicach współczesnego Iwano-Frankiwska) przy ulicy Szewczenki. Ochronka dla dzieci-sierot działała również przy ulicy Gołuchowskiego (współczesna ul. Czornowoła), w 1925 roku przełożoną była tu siostra Pafnucja. Obydwie ochronki, przy ulicy Kazimierzowskiej i w Kniahyninie, opiekowały się dziewczynkami⁸.

Do II wojny światowej na terytorium Galicji w dyspozycji siostr służebnic znajdowało się 96 budynków. Blisko 400 zakonnice pracowało w różnych zakładach szkolnych, izbach chorych, szpitalach wojskowych⁹. Wiele uwagi siostry poświęcały głodującym. Przy klasztorach organizowano kuchnie zakonne dla biednych i bezdomnych. Biskup stanisławowski Grzegorz Chomyszyn (1867–1947) zwrócił się do duchowieństwa Podola z prośbą o pomoc w gromadzeniu artykułów żywnościowych dla zakonników studyckich ze wsi Dora i siostr służebniczek z Mikuliczyna, które utrzymywały przytułek. Dzięki temu na adres klasztoru zaczęły przychodzić przesyłki z żywnością, którą siostry rozdawały głodującym, mieszkającym w okolicznych wioskach¹⁰.

Zgromadzenie zakonne Sióstr Niosących Wonności – mironosic określiło cel swojego założenia we własnej nazwie, wskazanej w statucie: „Zgromadzenie Sióstr Niosących Wonności podtrzymującego i obsługującego ubogich i sieroty pod patro-

⁶ ДАІФО, ф. Р-388: Уповноважений Ради в справах релігійних культів при РМ СРСР по Івано-Франківській області, 1944–1989 рр., оп. 2, спр. 31, арк. 2–4.

⁷ Ibidem, ф. 2: Станиславское Воеводское управление г. Станислав, оп. 4, спр. 137, арк. 18–19.

⁸ Ibidem, ф. Р-388, спр. 51.

⁹ І. Комар, *Історичні аспекти розвитку чернецтва в контексті опікунсько-виховної діяльності у Галичині*, „Педагогіка і психологія професійної освіти” (Чернівці) 2005, nr 3, s. 124.

¹⁰ ДАІФО, ф. Р-389: Уповноважений Ради в справах релігійних культів при РМ СРСР по Івано-Франківській області, 1944–1989 рр., оп. 2, спр. 11, арк. 25.

natem św. Marii Magdaleny”. Celem działalności zgromadzenia było utrzymywanie słabych i samotnych osób do czasu ich śmierci, zapewnianie im mieszkania, żywności, ciepła, a po śmierci pochówku wedle chrześcijańskiego zwyczaju. Siostry opiekowały się także całkowitymi sierotami (tylko dziewczętami), utrzymując je i dając im chrześcijańskie wychowanie oraz podstawowe wykształcenie¹¹. Już w 1913 roku przy nowo zbudowanym klasztorze zgromadzenia w Krystynopolu (w archidiecezji lwowskiej) na stałe mieszkali ludzie, którzy potrzebowali materialnej i duchowej opieki. Niestety, siostry nie mogły utrzymywać wielkiej liczby niedołączonych i sierot z uwagi na brak funduszy, dlatego w pierwszych latach istnienia przytułku żyły tam tylko trzy osoby: Michał Rybak, Helena Duda i jednoroczny sierota Józef Syrojid. W ciągu kilku tygodni siostry przyjęły jeszcze 70-letniego starca Szymona Hawałka¹².

Założyciel zgromadzenia ojciec Julian Dacjij (?–1947) nie tylko ułożył dla sióstr statut wspólnoty, ale także opracowywał księgi administracyjne i reguły, wśród nich „Księgę modlitw dla schronisk” oraz „Wniosek – ankietę przyjęcia do schroniska SS. Niosących Wonności”. Ogólnie były to dokumenty dla zakonnic, które jasno regulowały zasady wstępu i zachowania w przytułkach zgromadzenia. Pod opiekę sióstr mogli trafić tylko potrzebujący z grona członków tej parafii, w której istniał dom zgromadzenia. Siostry obowiązkowo miały sprawdzać moralny, materialny i fizyczny stan „kandydatów”, nie przyjmując ludzi niewierzących ani osób zadłużonych, z odchyleniami psychicznymi czy chorobą, która wymagała leczenia szpitalnego¹³.

Wstępując do przytułku, „kandydat” musiał uzupełnić „wniosek-ankietę”, z której wiadomości były weryfikowane. Ankieta dorosłej osoby różniła się od ankiety dziecka. Tu wskazywało się imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, datę narodzenia; wdowiec lub wdowa wpisywali datę ślubu, imię żony lub męża, przyczynę śmierci tych ostatnich, fakt posiadania dzieci, majątku (dziedzictwa) oraz długów i spis rzeczy, które były przyniesione z sobą. Sieroty, trafiając do zakładu sióstr, wskazywały imię i nazwisko, datę i miejsce narodzenia, imię i nazwisko matki, imię i miejsce zamieszkania opiekuna, a także kiedy i w jakich okolicznościach zmarli rodzice¹⁴.

Zakład opiekuńczy Sióstr Niosących Wonności miał ograniczenia narodowe i wyznaniowe, przyjmowano tam tylko „Ukraińców i Ukrainki katolików” stanu wolnego. Podopieczny musiał dokładnie przestrzegać reguł zakładu, wśród których były następujące: nie stwarzać sytuacji konfliktowych, nie wychodzić bez potrzeby poza granice terenu klasztoru, szanować siostry. Tryb życia w przytułku był nadzwyczaj skromny, w pokojach znajdowały się łóżka z pościelą i wspólna szafa na ubrania. Nie było tutaj nic zbędnego, podopiecznym zabraniano posiadania własnych skrzyń

¹¹ Ibidem, ф. 684, оп. 1, спр. 3311, арк. 2.

¹² О. Маслій (сестра Андрея), *Згромадження сестер мироносиць: історичний нарис*, Івано-Франківськ 2010, s. 31.

¹³ Приватний архів Сестер Мироносиць, Правильник для приютів Згромадження: СС.Мироносиць, s. 2.

¹⁴ Львівська Національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника, Відділ рукописів, Ю. Даций, *Матеріали у справі релігійного товариства „Сестер-мироносиць” в Крестинополі („Згромадження Сестер Мироносиць”). 1911–1918*, s. 18.

z rzeczami¹⁵. Przyjętych do przytułku obowiązywały codzienne modlitwy do świętej Niosącej Wonności Magdaleny – patronki zgromadzenia, uczęszczanie na nabożeństwa cerkiewne, studiowanie Biblii. Siostra przełożona każdego ranka wyznaczała pracę mieszkańcom, biorąc pod uwagę ich stan fizyczny, możliwości wieku i umiejętności (nierazko mieszkali tu rzemieślnicy, szewcy, cieśle). Siostry pozostawiły sobie prawo wydalenia z przytułku każdego, kto odmawiał podjęcia pracy¹⁶.

W 1935 roku 64 zakonnice wyjechały do nowego klasztoru w Bohorodczanach w diecezji stanisławowskiej. W latach okupacji niemieckiej Siostry Niosące Wonności kontynuowały swoją działalność dobroczynną w warunkach podziemia. Sześć pracowało w domu dla niemowląt w Stanisławowskie przy ulicy Łukasińskiego 6 (obecnie ul. Żelechowskiego), cztery – w szpitalu zakaźnym, trzy – w izbie porodowej przy ulicy Puszkina (obecnie – ul. Czornowoła). Cztery obsługiwały chorych w szpitalach Nadwórnej i Horodenki¹⁷. Za zarobione pieniądze kupowały odzież, żywność dla deportowanych na Syberię księży i zakonnic. W 1944 roku siostry zmuszono do oddania domu w Bohorodczanach i powrotu do swoich rodzin, a więc opuszczenia terenu diecezji. Klasztor Sióstr Niosących Wonności został przejęty przez jednostkę wojskową, a teren majątku zajęła stacja obsługi MTS (Stacja Maszynowo-Traktorowa).

Siostry Zakonu Miłosierdzia Świętego Wincentego à Paulo to zgromadzenie zakonne, które od 1926 roku dołączyło się do sprawy działalności opiekuńczej w miejscowej diecezji. Pierwszym ich ośrodkiem na ziemiach zachodniej Ukrainy było miasto Stanisławów. Faktycznie od razu przed młodym zgromadzeniem stanął problem miejsca zamieszkania oraz przyszłej organizacji przytułku dla dzieci i bezdomnych starszych osób. Dzięki wsparciu greckokatolickiego konsystorza biskupiego w Stanisławowie i osobistym staraniom biskupa Grzegorza Chomyszyna siostry otrzymały w darze ziemię przy ulicy Gołuchowskiego (obecnie ul. Czornowoła).

Cele założenia i działalności zgromadzenia były wyznaczone przez statut, w którym położono nacisk na dzieła miłosierdzia: zakładanie przytułków dla nędzarzy, kalek i chorych, wychowanie sierot w wartościach moralno-etycznych i patriotycznych, zabezpieczenie dla dzieci dzięki podstawowej wiedzy szkolnej¹⁸. Już w 1927 roku w schematyzmie diecezji został odnotowany przytułek-żłobek „Najświętszej Trójcy” przeznaczony dla sierot w wieku niemowlęcym tylko płci żeńskiej. Wynikało to z faktu, że siostry wychowywały dzieci do przyszłego przyjęcia ślubów zakonnych. Złożone warunki społeczno-polityczne sprawiły jednak, że już w 1944 roku siostry przyjmowały do przytułku osierocone dzieci różnego wieku i płci, ogólnie było ich wówczas 106, wśród nich 68 dziewczynek i 38 chłopców. Wychowaniem i nauką dzieci zajmowały się zakonnice¹⁹.

¹⁵ Приватний архів Сестер Мироносиць..., s. 5.

¹⁶ Ibidem, s. 7.

¹⁷ М. Вуянко, *Монастирі Івано-Франківська (Станиславова). Перша половина ХХ ст.*, Івано-Франківськ 1998, s. 113.

¹⁸ ДАІФО, ф. Р-388, оп. 2, спр. 67, арк. 21–22.

¹⁹ М. Вуянко, op.cit., s. 104.

Z kroniki stanisławowskiego klasztoru zgromadzenia siostr miłosierdzia dowiadujemy się o jeszcze jednym ciekawym epizodzie z działalności mniszek. W 1933 roku zorganizowały one w przytułku siedmioklasową szkołę. Początkowo wykładały w niej tylko dwie siostry, siostra Daria i siostra Mora. Dyrektorem szkoły został ksiądz Jan Szeziuk, który uczył religii w szkołach średnich miasta i prowadził naukę katechizmu dla dzieci z przytułku siostr miłosierdzia. Siostry opiekowały się również ubogimi studentkami, które otrzymywały od zakonnice mieszkanie i jedzenie, a w zamian pomagały w opiece nad dziećmi. Pozwolenie na organizację szkoły zakonnice otrzymały 22 marca 1939 roku²⁰.

Ciężkie było życie klasztoru podczas konsolidacji władzy radzieckiej w mieście. Jedna z siostr wspomina o działalności nowej administracji: „Każdego dnia po dwa-trzy razy chodzili po naszym klasztorze, byli oni spokojni i uprzejmi, jednak biegali dokoła po całym budynku i mówili, że wszystko należy do nich. Tak po trzech tygodniach, napędziwszy nam strachu, przysłali do nas trzy panie, które miały zająć się założonym sierocińcem dla dzieci”²¹. Przed zakonicami postawiono warunek, aby przełożona – Belgijka siostra Bonitacja, i jej doradczynie siostra Olga de Klerk opuściły budynek ze względu na to, że przytułek przechodził pod protektorat władzy radzieckiej. Mniszki jednak przyjęły postanowienie, że wszystkie razem opuszczą klasztor. Siostry Belgijki wyjechały do Lwowa, reszta zakonnice Ukrainek wróciła do swoich rodzin. W tym czasie w klasztorze mieszkało 150 dzieci, część uciekła razem z siostrami, reszta została wywieziona do Rosji²².

Siostry Belgijki zgodnie z nakazem metropolity zostały zmuszone do wyjazdu do Belgii, a siostra Olga de Klerk z pomocą ojca Bazylego Welyczkowskiego (1903–1973) wróciła jako przełożona do własnego klasztoru w Stanisławowie, jednak pracowała jako pielęgniarka na oddziale dziecięcym izby porodowej. Stało się tak ze względu na to, że na początku II wojny światowej stanisławowski wojewódzki wydział ochrony zdrowia zakomunikował zakonicom, że w budynku przy ulicy Puszkina 47 (współczesna ul. Czornowoła) od września 1939 roku do 22 lipca 1941 roku będą umieszczone szpital dziecięcy i miejska izba porodowa. Według stanu z 1945 roku w klasztorze funkcjonował szpital dziecięcy, który zajmował drugie piętro budynku klasztoru. Siostry zmuszono do mieszkania na trzecim piętrze i dzielenia pokoi z czterema lekarzami, co stało w ostrej sprzeczności ze statutem zgromadzenia²³.

Zgodnie z decyzją (numer 281) komitetu wykonawczego stanisławowskiej Rady obwodowej deputatów ludu pracującego z 13 listopada 1944 roku zostały uchwalone następujące postanowienia: „1. Dom dziecka, który znajduje się przy ul. Puszkina 47 i w którym wychowanie dzieci należy do zakonnice, włączyć do systemu oddziału edukacji publicznej; 2. Przenieść dom dziecka ze Stanisławowa do wioski

²⁰ К. М о г и л а, *Згромадження Сестер Милосердя святого Вікентія в період 1939–1963 років, Магістерська робота*, Львів 2008, s. 11–12.

²¹ Ibidem, s. 23.

²² Ibidem, s. 27.

²³ ДАІФО, ф. Р-388, оп. 2, спр. 67, арк. 44.

Mariampol w rejonie żowtniewskim²⁴. Po uchwaleniu tego postanowienia miejscowa władza zamknęła przytułek, stworzywszy precedens dla zamknięcia całego klasztoru jako „struktury kultowej skompromitowanego Kościoła”.

Belgijskie zgromadzenie sióstr miłosierdzia świętego Wincentego à Paulo, utworzone dla działalności dobroczynnej, aktywnie prowadziło swoją misję w Stanisławowie od 1926 roku, utrzymując sierociniec dla dzieci i przytułek dla bezdomnych starszych osób i kalek. Pojawienie się tego zgromadzenia zakonnego w mieście wynikało z ogólnego rozwoju życia zakonnego w Galicji, przede wszystkim dzięki działalności metropolity Andrzeja Szeptyckiego i biskupa stanisławowskiego Grzegorza Chomyszyna, który aktywnie wspierał siostry w kwestii budowy własnego klasztoru na terenach diecezji.

Jak wynika z powyższego, działalność społeczno-opiekuńcza żeńskich zgromadzeń zakonnych diecezji stanisławowskiej była dosyć aktywna i zróżnicowana. W pierwszej połowie XX wieku została stworzona szeroka sieć przytułków pod egidą grekokatolickich zakonów żeńskich, gdzie mogli znaleźć schronienie nie tylko bezsilni starcy, bezrobotni, wdowy, ale także dziesiątki osieroconych dzieci, które pozostały bez opieki rodzicielskiej w ciężkich powojennych dziesięcioleciach. Znamionną oznaką działalności zgromadzeń była rozbudowa podstaw moralno-etycznych, zaszczepienie chrześcijańskich cnót w wychowaniu dzieci, podniesienie stopnia wykształcenia oraz poczucia godności narodowej w kraju.

BIBLIOGRAFIA

Archiwalia

- Державний архів Львівської області (ДАЛО)
 ф. 2: Станиславское Воеводское управление г. Станислав.
 ф. 358: Шептицький Андрей. Граф, митрополит галицький Греко-католицької церкви, Архієпископ Львівський, Єпископ Кам'янець-Подільський, культурний і церковний діяч, меценат, дійсний член НТШ 1865–1944.
 ф. Р-388: Уповноважений Ради в справах релігійних культів при РМ СРСР по Івано-Франківській області, 1944–1989 рр.
 ф. Р-389: Уповноважений Ради в справах релігійних культів при РМ СРСР по Івано-Франківській області, 1944–1989 рр.
 ф. 684: Протоігуменат монастирів Чину св. Василя Великого, м. Львів 1772–1946 рр.
 Львівська Національна наукова бібліотека імені Василя Стефаника, Відділ рукописів, Ю. Дацій, *Матеріали у справі релігійного товариства „Сестер-мироносиць” в Кристинополі („Згромадження Сестер Мироносиць”) 1911–1918.*
 Приватний архів Сестер Мироносиць, Правильник для приютів Згромадження: СС. Мироносиць.

²⁴ Ibidem, ф. Р-389, оп. 2, стр. 67, арк. 3.

Wydawnictwa źródłowe

Шематизм всего клира греко-католицької єпархії Станиславівської на рік 1897, Станиславів 1897.

Шематизм всего клира греко-католицької єпархії Станиславівської на рік 1898, Станиславів 1898.

Шематизм всего клира греко-католицької єпархії Станиславівської на рік 1906, Станиславів 1906.

Opracowania

Вуянко М., *Монастирі Івано-Франківська (Станиславова). Перша половина ХХ ст.*, Івано-Франківськ 1998.

Комар І., *Історичні аспекти розвитку чернецтва в контексті опікунсько-виховної діяльності у Галичині*, „Педагогіка і психологія професійної освіти” (Чернівці) 2005, nr 3.

Маслій О. (сестра Андрея), *Згромадження сестер мироносиць: історичний нарис*, Івано-Франківськ 2010.

Могила К., *Згромадження Сестер Милосердя святого Вікентія в період 1939–1963 років*, Магістерська робота, Львів 2008.